

Ziya Gök Alpin Hayatı

(Ali Nüzhet Beyin eserinden telhisen)

Ziya Gök Alp 1292 de Diyarbekirde doğmuştur. Babası Diyarbekir vilâyeti müddeiumumisi Tevfik Beydir. İlk tahsilini "Mercimek Ortası,, iptidaisinde yapmış, sonra Diyarbekir askerî rüştiyesini bitirmiştir. Rüştiyenin son sınıfında iken babasının vefatı, idadî tahsilini İstanbulda yapmasına mani olmuştu. Bunun üzerine Ziya, Diyarıbekir idadisine devama başlamıştır.

Ziya, mektebinin en çalışkan talebesi idi. Derslerine mütemadî bir intizamla çalıştıktan maada, (hususî surette okumaktan geri kalmıyor, bilhassa amcası Hasip Efendinin delâletile şark felsefesini ve tasavvufî eserleri aslından takip edebiliyordu. Ziya beyin hürriyet fikirleri, daha on dört yaşında iken belirmeye başlamıştı. Mütemadiyen Namık Kemalın, Ziya paşanın Ahmet Mithat Efendinin eserlerini okuyor, aynı zamanda arkadaşlarile beraber-ki bunlar Süleyman Nazif, Fâik Âli, İshak Sükûti Beylerdir - hürriyetperverane mükâlemeler yapmaktan geri kalmıyordu. Ziya Beyin bu fikirleri ailesinin nazarı dikkatini celbetmiş, hareketlei kayt altına alınmıştı. Bunun ve bunun gibi birçok sebeplerin tesiri altında Ziya Gök Alp, intihara teşeb-

büs etti. Bu teşebbüsten tehlikesiz kurtulduktan sonra, nazarlarında dünyanın manzarası değişmişti. Kendi tabirile "mefkûresini bulmuştu., Bu sırada, Erzincan askerî mektebinde bulunan kardeşi Nihat Beyin, tatili geçirmek için memleketine gelmesi, Ziya Beyin hayatında bir değişikliğe sebep oldu. Tatil sonunda, kardeşini teşyi maksadile evden kaçarak, Erzurum yolundan İstanbula geldi ve orada, meccanî olduğu için, baytar mektebine yazıldı.

Ziya B. İstanbulda boş durmadı. Gizli teşkilâta girerek memleketin istibdattan kurtulması için bilfiil çalışmaya başladı. Lâkin Diyarbekir valisi Halit Beyin bir jurnalı üzerine, Taşkışlada dokuz ay hapse ve daha sonra da Diyarbekirde müebbet kal'abentliğe mahkûm oldu. Memleketine

tahsilini bitirmeden döndü ve amcasının kızıyla evlendi

Ziya Beyin, ilk on senelik hayatı mütemadî bir mütalea ve tettebbu ile geçmiştir. Bu müddet zarfında fikirlerini etrafa saçmaktan ve meselâ Şaki İbrahim Paşanın saraya şikâyet edilmesi gibi, umumî hareketlere önayak olmaktan geri kalmıyordu. Nihayet hürriyetin ilanı, onun

Ziya Gök Alp

muhibi için daha fazla ışık saçan bir meş'ale olmasına yol açtı. Diyarbakir gençlerini tenvir için, gece gündüz çalıştığı sırada, softalar ve istibdat taraftarları bir heyulâ gibi tekrar önüne dikildiler. Ziya Bey bunlara karşı hayatı bahasına mücadele etmekten çekinmedi ve nihayet Abdülhamid'in hal'i üzerine Diyarbakir İttihat ve Terakki merkezinde, mütemadî konferanslar, musahabelerle hürriyeti ruhlara işlemeye çalıştı. Bu sıralarda İstanbul'dan çağırılarak merkezi umumiye intisap etti. Lâkin bir ay sonra tekrar Diyarbakire döndü. Nihayet Selânikten aldığı bir telgrafla oraya davet edildi.

Ziya B. Selânikte bir yandan İttihat ve Terakkide çalıştı. Bir yandan da Ali Canip ve Ömer Seyfettinle beraber "Genç kalemler," mecmuasını çıkardı. "Genç kalemler,"in güttüğü yeni lisan davasında, mühim bir mevki alarak "Gök Alp," müstear adı ile şiirler ve makaleler yazmaya başladı. Biraz sonra bu ismi benimsedi.

Ziya Gök Alp İttihat ve Terakki Cemiyetinin nazariyatçısı idi. Onun, bu cemiyetin büyük erkânından bazısına muhalif olan fikirleri de vardı: "İttihat ve Terakki herşeyden evvel Türkçülüğü esas bilmelidir,". İşte büyük mütefekkir her vesile ile bu düşüncelerini etrafa yaymaya çalışıyordu. Ziya Beyin bu faaliyeti Mütarekeye kadar devam etti. İttihat ve Terakki azasının firarına rağmen İstanbul'da kaldı. Darülfünundaki derslerine devam etti. Nihayet birgün tevkif edilerek diğer münevverlerimizle beraber Maltaya sürüldü.

Ziya Gök Alpin nikbin içtimaiyatçı ruhu, bu esaret günlerinde de kendini gösterdi. Yaşını başını almış paşalardan, genç münevverlere kadar bütün sürgünlere felsefe ve içtimaiyat dersi vermeğe başladı. İki buçuk senelik bir esaret hayatından sonra, 1921 de serbestisine kavuştu. İstanbul'da ve oradan Diyarbakire döndü. İstiklâl harbi başlamıştı. Ziya Gök Alp bu mücadeleye Diyarbakirde çıkardığı "Küçük mecmua," ile iştirak etti. "Küçük mecmua,"

birkaç sene bütün Türk gençlerine istiklâl ve türkçülük mefhumlarını aşıl原因 bir gazete oldu. İstiklâl kazanıldıktan ve sulh yapıldıktan sonra, Ziya Gök Alpin Ankaraya çağırılması ve "Telif ve Tercüme Encümeni," riyasetine tayini üzerine bu mecmua kapandı.

Gök Alp, Ankarada bu encümenin riyasetinde bir müddet çalıştıktan ve klâsik eserlerin Türkçeye tercümesi için uğraştıktan sonra me'b'us oldu. Meşguliyetinin azlığı ona yeniden yazmak imkânını verdi. "Türk Medeniyeti Tarihi," ne başladı. Lâkin bu sırada hastalandı. İstanbul'da naklolundu. Büyükadada tedavi edilmek istendi. Lâkin doktorlar hastalığını teşhis ve tedavi edemediler. 24 teşrinievvel 1924 te Fransız Hastanesinde "Ziya Gök Alp," ilimsizliğe kurban gitti.

Ziya Gök Alp bütün hayatı müddetince büyük bir Türk mefkûrecisi olarak yaşadı, ve hatıramızda ilelebet öyle kalacaktır. Onu, yalnız ölümünün yıldönümünde değil, fakat kafamızdan "Türkçülük," ve "Mefkûre," kelimelerinin her geçişinde anacağız.

Şair bir Muallim

